

Криміналістична характеристика бандитизму

Валентина Корж

Д-рка юрид. наук, професор, Почесний працівник прокуратури України, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9431-8727>

Проаналізовано юридичну літературу, слідчу практику розслідування озброєних нападів на банківські установи; визначено структурні елементи криміналістичної характеристики бандитизму, розкрито їх зміст та значення для розкриття і розслідування озброєних нападів на банківські установи.

Ключові слова: криміналістична характеристика; бандитизм; озброєні напади; банківські установи; криміналістичні ознаки; ієрархічна структура.

Forensic Characteristics of Banditry

Valentina Korzh

Legal literature, investigative practice of investigating armed attacks on banking institutions were analyzed; structural elements of criminalistic characteristics of banditry are defined, their content and significance for disclosure and investigation of armed attacks on banking institutions are disclosed.

Keywords: forensic characteristics; banditry; armed attacks; banking institutions; forensic signs; hierarchical structure.

Теоретичні положення криміналістичної характеристики окремих видів злочинів викладені у наукових працях науковців-криміналістів, зокрема: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, І. О. Возгріна, В. К. Гавло, Ю. В. Гавриліна, І. Ф. Герасимова, Г. І. Грамовича, О. Н. Колесніченка, М. П. Яблокова та ін. Більшість дослідників криміналістичну характеристику злочинів визначає як систему узагальнених фактичних даних і заснованих на них наукових висновків і рекомендацій про найбільш типові криміналістичні значущі ознаки злочинів, знання яких необхідно слідчим для організації та здійснення всебічного, повного, об'єктивного та швидкого розкриття і розслідування. Вона є важливим структурним елементом методики розслідування, обумовлює методичні рекомендації і сприяє розкриттю, розслідуванню та попередженню злочинів.

Науковий аналіз праць відомих науковців щодо криміналістичної характеристики злочинів, узагальнення слідчої практики дає змогу дійти висновку, що вона є категорією криміналістичної науки, основний структурний елемент методики розслідування, її не можна замінити переліком унормованих Кримінальним процесуальним кодексом обставин, що підлягають встановленню і доказуванню, тобто предметом доказування попередженню. Високий сучасний

рівень теоретичних розробок криміналістичної характеристики злочинів взагалі розглядає її як наукову категорію.

Проблеми методики розслідування озброєних нападів на банківські установи недостатньо досліджені у криміналістиці. Бандитизм належить до особливо тяжких злочинів. Злочинці мають корисливі мотиви і прагнуть завладіти грошовими коштами банківських установ, тому часто спричиняють смерть або тяжкі тілесні ушкодження потерпілим. Водночас у криміналістиці недостатньо досліджена проблема формування криміналістичної характеристики бандитизму. Слідчому або прокурору для вирішення завдань розслідування озброєних нападів на банківські установи необхідні криміналістичні знання ознак бандитизму, основних елементів криміналістичної характеристики бандитизму, методів його розслідування, тактики слідчих дій і негласних розшукових дій, що свідчить про актуальність цієї проблеми.

Аналіз юридичної літератури та слідчої практики дає змогу дійти висновку, що криміналістична характеристика бандитизму — це інформаційна модель, система відомостей про криміналістичні значущі ознаки бандитизму, його спеціальний суб'єктний склад (банду), специфічні способи озброєних нападів, специфічну обстановку вчинення злочину, типові сліди

озброєних нападів, негативні наслідки злочину, що слугує побудові та перевірці слідчих версій та оптимізації процесу розслідування озброєного нападу.

Дискусійним є питання щодо структури криміналістичної характеристики бандитизму. М. Ю. Ковальська зазначає основні елементи криміналістичної характеристики бандитизму: 1) предмет злочинного посягання; 2) обстановка та обставин; 3) спосіб скоєння злочину; 4) знаряддя і засоби скоєння злочину; 5) сліди злочину; 6) відомості про особу злочинця (члена банди); 7) відомості про особу потерпілого [1, с. 50]. На наш погляд, ці елементи не розкривають зміст криміналістичної характеристики бандитизму, не відповідають диспозиції ст. 257 Кримінального кодексу України, відповідно до якої бандитизмом є організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи.

Вважаємо, що у структурі криміналістичної характеристики бандитизму істотне значення мають такі її елементи 1) криміналістичні ознаки способу організації озброєної банди; 2) ієрархічна структура банди; 3) предмет злочинного посягання; 4) типові способи озброєних нападів; 5) обстановка скоєння злочину; 6) дані про особу члена банди та його рольові функції; 7) типові сліди на місці скоєння озброєних нападів.

У юридичній літературі зазначені криміналістичні ознаки способу організації озброєної банди та ієрархічна структура банди. Слід зазначити, що ієрархічна структура банди має три злочинних ланки: 1) верхній рівень злочинної організації (керівник, лідер, радники, консультанти); 2) середній рівень (охоронці, розвідники (навідники), корумповані особи правоохоронних і державних органів, група забезпечення злочинної діяльності транспортом, сховищами, приміщеннями, особи, які збувають викрадене, легалізують злочинний капітал та ін.); 3) нижній рівень (бойовики).

Спосіб скоєння озброєних нападів — це найінформативніше джерело у криміналістичній характеристиці, адже саме він може свідчити про професійну спрямованість злочинців, їх спеціалізацію, а також орієнтує слідчого та прокурора на пошук комплексу певних слідів і речових доказів під час огляду місця події. Спосіб озброєного нападу передбачає способи підготовки, скоєння озброєного нападу та приховування його слідів.

Аналіз слідчої та судової практики дає змогу визначити типові способи підготовки. До них належать: формування складу банди; розподіл кримінальних функцій; вибір об'єкта нападу; спостереження за об'єктом; розробка плану злочинної акції, придбання зброї, вибухових речовин, пристроїв, засобів, спецтехніки, радіостанцій, радіолокаційного обладнання, масок, бронежилетів, зв'язку і транспорту; виготовлення засобів маскування, знарядь катування; визначення способу проникнення на об'єкт; придбання декількох видів транспортних засобів та ін.

Організатори злочинної акції з урахуванням предмета злочинного посягання до кримінальної обстановки обирають спосіб озброєного нападу. Вважаємо, що типовими способами озброєного нападу на банківську установу є здійснення озброєного нападу:

- із використанням вогнепальної зброї (зазвичай іноземного походження);
- із використанням вибухових речовин;
- із використанням вибухових пристроїв;
- поєднаного із захопленням заручників;
- поєднаного із вбивством осіб, які знаходилися в банківській установі.

Елементом способу скоєння озброєного нападу є способи приховування слідів злочину. До типових способів приховування слідів озброєного нападу на банківську установу належать: убивство свідків; збирання гільз на місці події злочину; знищення слідів злочину шляхом підпалу приміщення разом зі свідками; знищення об'єкта нападу та свідків за допомогою вибухового пристрою; знищення транспортного засобу (іноді з водієм); знищення одягу, взуття та засобів маскування тощо.

«Слідову картину» озброєного нападу утворюють обставини та сліди цієї події. Знання слідчим такого елемента криміналістичної характеристики, як типові сліди бандитизму, допоможуть у конкретній ситуації побудувати подію озброєного нападу, його механізм, визначити кількість учасників.

Типові сліди бандитизму:

- спричинення тяжких тілесних ушкоджень потерпілому;
- продукти пострілу на предметах і тілі потерпілого;
- застосування вогнепальної зброї;

- вибуху, вибухових речовин, пристроїв, пошкодження, знищення, руйнації об'єктів;
- рук, ніг, транспортних засобів і знарядь тощо;
- частин одягу, маски, недопалки та інші предмети, залишені злочинцями на місці події;
- мікрооб'єкти (слина, волосся, кров, волокна тощо).

Ретельне дослідження слідів і речових доказів свідчить про обставини події озброєного нападу, кримінальні функції членів банди у скоєнні озброєного нападу, сліди приховування озброєного нападу.

Уважаємо, що криміналістична характеристика бандитизму є науковою категорією криміналістики. Розроблення її структурних

елементів має певне наукове значення, вона є важливим структурним елементом методики розслідування, обумовлює методичні рекомендації і сприяє своєчасному розкриттю та розслідуванню озброєного нападу. У практичному аспекті криміналістична характеристика слугує слідчому своєрідною інформаційною базою, набором відомостей, що сприяє оперативному визначенню напрямів розслідування аналогічного злочину з урахуванням конкретної ситуації.

Перелік джерел посилання

1. Ковальська М. Основи методики розслідування бандитизму : дис. ... д-ра філософії в галузі права. Львів, 2020. 233 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3516/1/kovalska_d.pdf (дата звернення: 15.04.2024).